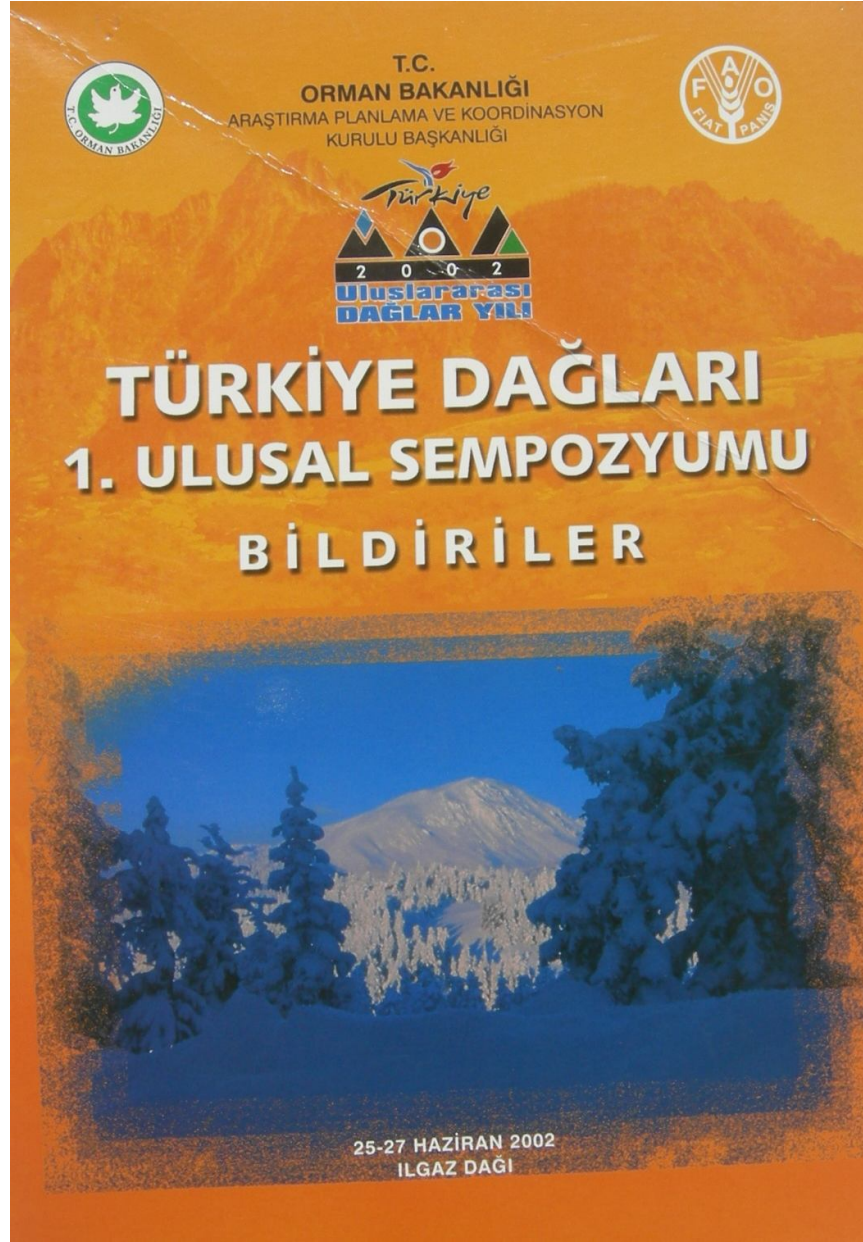

CEVDET YILMAZ (2002) “Sürdürülebilirlik Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz; Alpler ve Karadeniz Dağları – A Comparative Analysis Point of View Sustainability; Alps and Black Sea Mountains”, **Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu**, (25–27 Haziran 2002), Orman Bakanlığı Yayın No:183, (188–195), Ankara.

Sürdürülebilirlik Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz; ALPLER VE KARADENİZ DAĞLARI

Yrd. Doç. Dr. Cevdet YILMAZ*

Giriş

Dağlık alanlar, sahip oldukları çok çeşitli rekreatif çekicilikleriyle, 20.Yüzyılın en büyük olgularından birisi olan turizmin gözde mekânlarından birisidir. Bir zamanlar korkunç çöl olarak adlandırılan Alplerin (Meyer 1987) bugün dünyanın en önemli turizm merkezlerinden biri olması da bunun kanıtıdır. Türkiye'nin kuzeyinde bulunan Karadeniz Sıradağları da, yaz ve kış turizm potansiyeli ile, Avrupa'da bir benzeri Alp dağlarında görülen sayısız çekiciliğe sahiptir.

Bu araştırmada, Alp dağlarında görülen çekiciliklerle Karadeniz Sıradağları'nda görülen çekicilikler mukayese edilmiş, potansiyelin değerlendirilmesi aşamasında Almanya'dan Berchtesgaden-Königssee ile Türkiye'den Bolu-Abant gölü karşılaştırılarak, yaşadığımız güçlükler ve yanlış uygulamalar örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında da, henüz yeterince turizme açılmamış olan Karadeniz Dağlarından daha iyi yararlanabilmek için, *ekoturizm* bilinci ve *sürdürülebilir turizm* çerçevesi içinde, alınması gereken tedbirler ve bazı altyapı düzenlemelerinin gereğine dikkat çekilmiştir.

Araştırmada kullanılan veriler Avrupa'da Alp dağlarının Almanya (Berchtesgaden), Avusturya (Salzburg) ve İsviçre (Oberland) bölgeleri ile Türkiye'de Batı, Orta ve Doğu Karadeniz Dağları üzerinde yaptığımız kişisel gözlemlere ve daha önce yapılan çalışmalara dayanmaktadır.

1.Alpler'in sahip olduğu turizm potansiyeli ve sürdürülebilir turizm için alınan önlemler

Fransa, İtalya, İsviçre, Almanya, Liechtenstein, Avusturya ve Slovenya'dan oluşan yedi ülke üzerinde, 4000 m'yi aşan zirveleri ile bir yay görünümünü andıran *Alp dağları*, 1000 km'den fazla uzunluğu ve 250 000 km²'yi kaplayan alanı ile Avrupa'nın en önemli dağ dizisidir. Alpler Avrupa'nın üç önemli akarsuyu olan Rhen, Rhone ve Po ırmaklarının kaynağı olduğu gibi, en önemlileri Lemman, Constance, Neuchâtel, Chiemsee, Lugano, vd. olan 4000'i aşkın gölü de üzerinde barındırır. Alpler aynı zamanda ilginç bir *dağ ekolojisi* alanıdır. Alpler, üzerinden geçen ulaşım ağları ile, ülkeler arasında bir köprü; Cermen, Lâtin ve Slav kökenli halkları ile kendine has özellikleri olan bir *kültür bölgesi*dir (Unesco 1987).

Günümüzde Alpler dünyanın en gelişmiş turizm sahalarından birisidir. Alpler'in turizm bakımından en fazla gelişen bölgeleri ise batıda Fransa, kuzeyde İsviçre, Almanya ve Avusturya, doğuda Slovenya ve güneyde de İtalya toprakları ile kuşatılan

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi

merkezî kısmıdır (Özgüç 1998:317). Bu bölgede Alpler'in sahip olduğu turistik çekicilikleri yaz ve kış turizmi olarak iki grupta ele alabiliriz:

Bunlardan kış çekicilikleri içinde; kış sporları kayak faaliyetlerinin her çeşidi, dağcılık etkinlikleri, şehir ve kasabalarda gerçekleştirilen kongre turizmi başta gelenlerdir. Yaz çekicilikleri içinde ise; manzara üstünlükleri, buzullar, buzul sirk gölleri, derin vadiler, karla kaplı muhteşem zirveler, çağlayanlar, doğal bitki örtüsü, alpin çayırlar, yaban hayatı, millî park sahaları, vb.ni içeren çekicilikler, doğa yürüyüşleri, bisikletle dolaşma, dağcılık (alpinizm), mağaracılık, kar suları ile beslenen akarsular üzerinde rafting, göller üzerinde tekne gezintileri, yılın büyük kısmında kapalı hava nedeniyle güneşi göremeyen Avrupalılar için yüksek kesimlerde bulutsuz ve bol güneşli gökyüzü (klimatizm), ormanlar içinde kampçılık, yüksek kesimlerden aşağılara yamaç paraşütü, bozulmamış kırsal mekânlardaki otantik evlerde konaklama, yerel ürünleri ilk elden tadabilme imkânları, festival ve şenliklere katılım, yerel kültürleri tanıma ve eliş sanat ürünlerini satın alma, vd. başta gelenlerdir. Alpler bölgesinde gerek yaz, gerekse kış bütün bu turizm faaliyetlerine yoğun bir katılım vardır. Alpler bu çekicilikleri ve sunduğu hizmetlerle dünyada en fazla turist çeken ve turizm geliri elde eden sahalardan biridir. Şüphesiz bunda dünyanın en gelişmiş, refah seviyesi en yüksek ve en fazla turist gönderen bölgesinde yer almasının da rolü büyüktür¹.

Alpler'de turizm ilk olarak çiftçi ailelerin konutlarının bazı odalarını turistlere kiralamaları ve turizmle tarımı birleştirmeleriyle başlamıştır. Bunda Alpler'in tarıma elverişli olmaması, mevcut nüfusun geçim sıkıntısı ve ek gelir ihtiyacı büyük rol oynadığı gibi, yerel hükümetlerin turizmi bölgenin kalkınmasında ve istihdam yaratmada önemli bir araç olduğunu keşfetmelerinin de önemli payı olmuştur. Bugün Alpler'de tarım ve turizm içiçedir. Kırsal uğraşısını sürdüren halk bir yandan ormanların ve otlakların korunması, çığ tehlikesine karşı uyanık olma, çevreyi temiz tutma gibi faaliyetlerini bilinçli bir şekilde sürdürürken, diğer yandan da, özenerek işleyip geliştirdiği doğayı turistlerin yoğun bir şekilde ziyaret etmesi sayesinde (ayaklarına kadar gelen) bu hazır pazardan oldukça iyi yararlanmakta, refah düzeyelerini giderek arttırmaktadırlar.

Bütün bu olumlu gelişmelere karşılık bazı olumsuzluklar da yaşanmıştır. Örneğin, Alpler'in yoğun bir turizm bölgesi olması ile birlikte çevre sorunları da başlamış, gerek konaklama ve altyapı ihtiyacı, gerekse ikinci evler yoluyla mekânda büyük değişimler yaşanmıştır. Yoğun trafik ve bölgenin vadi tabanlarındaki sanayi faaliyetleri hava kalitesini düşürmüş, göller kirlenme tehlikesi ile karşılaşmıştır. Rekreatyoneel kolaylıklar arttığı oranda dağlık bölgenin güvenilir olmayan kısımları da turizme açılmış, çığ tehlikesi hem aşağı kesimlerdeki yerleşmelerin hem de kayakçıların korkulu rüyası olmuştur.

Bu olumsuz gelişmeler bölge ülkelerini ve halklarını süratle çare aramaya sevketmiş, gereken tedbirler alınmış ve bunlar zaman geçirilmeden yürürlüğe

¹ Örneğin, Batı Avrupa ülkelerinde kişi başına gelir 25 000 Doları geçmiş, mevcut turist sayısı da 350 milyonu bulmuştur (Özgüç 1998:243).

konulmuştur. Çünkü büyük boyutlara ulaşan turizm hareketi ile birlikte bir yandan sürekli artan gelir ve gelişme düzeyinin devam ettirilmesi gereği anlaşılırken, diğer yandan da Alpler'deki turizm çekiciliklerinin sürdürülebilirliğinin² sağlanmasının şart olduğu sonucuna varılmıştır. Sürdürülebilirliğin devamı için alınan tedbirlerin bazıları şunlardır: Yoğun turistik bölgelerde konut ve arsa spekülasyonlarını önleyecek kanunlar çıkartılmış, çöpleri imha eden tesisler yapılmış, çevreyi kirletici unsurlar yok edilmiş, duyarlı bölgeler araç trafiğine kapatılarak buralarda elektrikli trenler işletmeye sokulmuş, yükselti farkları teleferik ve telesiyaj sistemleri ile aşılmış, göllerde mazot sızıntısı ihtimaline karşılık ancak akülü teknelere izin verilmiş, nüfus dağılışı ve yoğunluğu üzerinde kontrol sağlanmış, vb. önlemlerle doğal çevrenin tahribi önlenmiş, çekiciliklerin sürekliliği sağlanarak gelir ve refah düzeyindeki yükselmenin devam etmesi sağlanmıştır.

2. Karadeniz Dağları'nın sahip olduğu turizm potansiyeli ve sürdürülebilir turizm için alınması gereken önlemler

a. Karadeniz Dağları'nın turizm potansiyeli

Karadeniz Dağları, (nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri içeren beşerî yapı hariç), oran ve miktar olarak olmasa da çeşitlilik açısından Avrupa'daki Alp dağlarının sahip olduğu hemen hemen tüm fizikî çekicilik çeşitlerine sahiptir. Karadeniz Bölgesi'ndeki bu fizikî çekiciliklerin başlıcaları (doğudan batıya doğru) Tablo-1'de gösterilmiştir³.

Tablo-1: Karadeniz Bölgesi Dağları üzerinde yer alan başlıca çekicilikler

Dağcılık (yüksek irtifa) tırmanış alanları	3000 m'yi aşan zirveleri ile Kalkanlı, Soğanlı, Karçal, Mescit, Giresun Dağları, 2000 m'yi aşan zirveleri ile daha batıda Ilgaz ve Köroğlu dağları, vd.
Kaya tırmanış alanları	Altıparmak (3652 m), Kaçkar (3932 m), Göller (3428 m), Dilek (3456 m), Verçenik (3709 m), Yaralıgöz (1985 m), vd.

² Turizmde sürdürülebilirlik, "Turizm kaynaklarının tüketilmeden, kirletilmeden, içi boşaltılmadan gelecek turist nesillerinin de yararlanmasını sağlayacak şekilde kullanılışının düzenlenmesi"dir. Turizmin gelecekteki gelişmesinin "sürdürülebilirlik" olması gerektiğini vurgulayan Dünya Turizm Örgütü bunun için bir dizi gösterge belirlemiştir. Bunlar sırasıyla;

1. Turistik yerin ya da turizm sahasının korunma düzeyi,
2. Turizm hareketinin en yoğun olduğu günlerde o yer üzerindeki baskı,
3. Turistik kullanım yoğunluğunun düzeyi,
4. Zirve (en yoğun) günlerinde turist ve yerel sakinlerin birbirine oranı,
5. Gelişme yoğunluğu,
6. Atıklarla ilgili getirilen ölçütler,
7. Plânlama ve gözden geçirme düzeyi,
8. Kritik "habitat"lar ve eko-sistemler,
9. Turistlerin ve yerel sakinlerin doyum dereceleri.

Turizm, yarattığı taleple bugün ve gelecekte çevreyi ve yerel kültürleri korumada önemli rol oynayacaktır. Turizmin çıkış noktası olan ülkeler veya bölgeler arasındaki doğal ve kültürel farklılıklar da turistlerin temel güdülerinin başında yer almaya devam edecektir. Unutulmaması gereken şey bütün bu önemli hususların ancak mevcut doğal ve kültürel özelliklerin olduğu gibi korunmasına, yani sürdürülebilirliğe bağlı olduğudur (Özgüç 1998:203–204).

³ Tablo-1'de belirtilen çekicilikler ve bunların bulunduğu yerler Karadeniz Dağları'nın sahip olduğu potansiyeli örneklerle göstermek için verilmiş olup, mevcut çekiciliklerin bütününe yansıtılmamaktadır. Bunların tamamı ile ilgili bilgiler metnin sonundaki kaynakçada gösterilen eserlerde vardır.

Buzul tırmanış alanları	Kaçkar dağları ve Verçenik dağı buzulları.
Kanyon geçiş sahaları	Gümüşsu, Demirişik, Ballıkaya (Bayburt), Ballica, Kurtoğlu (Gümüşhane), Valla kanyonu, Karacehennem boğazı, Şehriban çayı (Kastamonu), Safranbolu (Karabük), vd.
Kayak merkezleri	Zigana, Ilgaz, Kartalkaya, vd.
Çim kayağı ve çim pateni alanları	Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun, Sinop, Kastamonu, Bolu yaylaları, vd.
Kamp yerleri	Bölgedeki tüm dağlar ve yaylalar sahası
Trekking-Hiking sahaları	Doğu ve Batı Karadeniz bölümlerinde kıyı kesiminden iç kesime geçit veren tüm parkurlar.
Rafting sahaları	Çoruh nehri, Fırtına deresi, Kürtün çayı, Kelkit ırmağı, Filyos çayı, vd.
Rüzgâr sörfü alanları	Uzungöl, Abant gölü, diğer yaylalar sahası.
Göller	<u>Buzul-sirk gölleri</u> : Kalkanlı, Soğanlı, Kaçkar, Hunut, Verçenik dağı gölleri, <u>Diğer göller</u> : Artvin-Şavşat'ta Karagöl'ler, Trabzon'da Uzungöl, Samsun'da Ladik, Amasya'da Borabay, Sinop'ta Akgöl, Kastamonu'da Dipsizgöl, Bolu'da Abant, Gölcük, Yedigöller, vd.
Çağlayanlar	Tortum, Sarıkayalar (Bayburt), Gelinpınarı (Giresun), Torul (Gümüşhane), Gelinteli (Ayder-Rize), vd.
Mağaralar	Karaca, Akçakale (Gümüşhane), Ballica (Tokat), İnaltı (Sinop), Ilgarini (Kastamonu), Kızılelma, Gökgöl (Zonguldak), vd.
Kaplıcalar	Rize-Ayder, Ordu-Fatsa, Samsun-Havza, Amasya-Terziköy, Bolu Kaplıcaları, vd.
Yaylalar	Artvin (Kafkasör, Şavşat-Karagöl, Sahara, Yusufeli, Borçka-Karagöl, Ardanoç yaylaları), Rize (Çamlıhemşin-Ayder, Kavran, Ceymakçur, Elevit, Anzer, Palovit, İkizdere-Çağırankaya), Trabzon (Çaykara-Uzungöl, Sultanmurat, Sisdağı, Akçaabat-Hıdırnebi, Tonya-Eriklibel, Maçka-Kadırga), Gümüşhane (Zigana, Altıntaş), Bayburt (Günbuldu, Soğanlı), Giresun (Kümbet, Bektaş, Kulakkaya), Ordu (Çambaşı, Keyfalan), Samsun (Akdağ, Kunduz), Sinop (Gerze-Kuzfındık, Bozarmut, Türkeli-Kurugöl), Kastamonu (Yaralığöz, Araç, Daday yaylaları), Bolu (Aladağ), vd.
Yaban hayatı	Doğu Karadeniz dağları
Alpin bitkiler	Karadeniz Dağları'nın üst seviyeleri
Zengin bitki örtüsü	Doğu ve Batı Karadeniz ormanları
Yayla şenlikleri	Artvin-Kafkasör, Rize-Ayder, Trabzon-Hıdırnebi ve Kadırga, Bayburt-Sultanmurat, Giresun-Kümbet, vd.
Millî parklar	Artvin-Karagöl Sahara Millî Parkı, Artvin-Hatila Vadisi Millî Parkı, Kaçkar Dağı Millî Parkı, Maçka Altındere Vadisi Millî Parkı, Ilgaz Dağı Millî Parkı, Yedigöller Millî Parkı.
Tabiat Parkları	Uzungöl Tabiat Parkı, Abant Gölü Tabiat Parkı.
Tabiatı Koruma Alanı	Bolu Kökez ve Sülüklügöl, Sinop Sarıkum gölü vd.
Yerel mimari örnekleri	Bölgedeki tüm köyler, Özellikle Artvin-Şavşat (Meşeli köyü), Rize (Konaklı köyü), Trabzon-Akçaabat evleri, Karabük-Safranbolu evleri, vd.
Gastronomi	Bölgedeki tüm illerin kendilerine has yemekleri

b. Sürdürülebilir turizm için Karadeniz Dağları'nda alınması gereken önlemler

Türkiye'nin dünya turizm pastasından daha fazla pay alması, kıyılarda yoğunlaşan turistik faaliyetlerin ülke genelinde dengeli dağıtılması, turizm gelirlerinin tüm bölgelere nüfuz etmesi ve geri kalmış bölgelerin turizm yoluyla kalkındırılması için büyük gayret gösteren ülkemiz, son yıllarda turizmin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması için bazı arayışlar içine girmiştir (Yılmaz 1994). Bunun için bölgesel düzeylerde çeşitli çalışmalar yapılmış, bazı girişimlerde bulunulmuştur. Bunlardan biri de Karadeniz Bölgesi'dir. Akdeniz ve Ege bölgelerine nazaran (mevsimin kısalığı nedeniyle) deniz turizminin gelişme imkânı bulamadığı bu bölgede başta yaylalar olmak üzere alpinizm ve rafting gibi turistik faaliyetler teşvik edilmiş, bunların yer ve güzergâhlarının tanıtımı yapılmaya başlanmıştır. Bölgede önem verilen bu aktivite alanları içinde hiç şüphesiz yaylalar başta gelmektedir.

Alternatif turizm kaynakları içinde gösterilen (Yazıcı 2000) Karadeniz Bölgesi yaylaları çok eski zamanlardan beri hayvancılık amacıyla aşağı kesimlerdeki köylerin ek geçim sahası olarak zaten biliniyor ve kullanılıyordu. Fakat ana nedeni geçim sıkıntısı ve ek gelir ihtiyacı olan kırdan kente göçün başlaması ile birlikte yaylacılık faaliyetlerinde de yarı yarıya bir azalma ortaya çıkmıştır (Doğu 1997). Tam bu aşamada daha önceleri yaylacılık yapan, bu arada iç göç kervanına katılarak büyük şehirlere yerleşen, sonra da emekli olarak köyüne dönen veya büyük şehirlerde belli bir gelir düzeyine ulaşarak turizm etkinliklerine katılanlar için, geleneksel olarak yaylacılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü, kendi yaylaları yeni bir destinasyon (varış yeri) olarak ortaya çıkmıştır. Gerek yerli, gerekse bölge dışından olan kişilerin yaylalara olan bu talebi hükümetleri de harekete geçirmiş, birçok yayla peş peşe turizm alanı ilân edilmiştir⁴ (Somuncu 1997).

Gerekli altyapı oluşturulmadan yaylaların turizme açılması birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Yaylalarda çirkin yapılaşmanın önlenemeyişi, bakanlıklar arasındaki yetki kargaşası⁵, çevre kirliliği, elektrik, su, telefon ve ulaşım gibi hizmetlerdeki çarpıklıklar, geleneksel mimarinin yok edilmesi, ormanların ve doğal çayırıların tahribi, akarsuların ve göllerin kirlenmesi, belli alanlarda aşırı yoğunlaşma vb. bunlardan ilk akla gelenlerdir.

Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen Karadeniz Bölgesi dağları ve yaylalarının turizme açılması, yöre insanına ek gelir getirecek istihdam yaratması ve turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması yine ancak bölge insanının bilinçlenmesi ve eğitilmesi ile mümkündür. Alpler'de çevreye duyarlı, çevreyi tahrip etmeden ondan yararlanma ilkesine dayalı *sürdürülebilir turizm* ancak böyle başarılmıştır. Sistemin özünde

⁴ 1987–1995 yılları arasında sadece Doğu Karadeniz bölümünde 16 yayla turizm merkezi ilân edilmiştir. Bu yayla enflasyonu beraberinde bir çok da sorun getirmiştir. Bunlardan bir kısmı hiçbir özelliği olmadığı halde, sadece siyasi nedenlerle turizm merkezi ilân edilmiş (ör. Deniz seviyesinden yaklaşık 600 m yükseklikte, kayın ormanları içinde, orman açmaları ile ortaya çıkmış, kesinlikle yayla özelliği taşımayan, en fazla 5 dönüm yer kaplayan Sinop-Türkeli-Kurugöl yaylasında olduğu gibi), bir kısmı da sırf bu kararlar sonucunda hızlı ve son derece çirkin bir betonlaşma sürecine girmiştir (Ordu-Çambaşı, Giresun-Bektaş ve Kümbet, Rize-Ayder vd. bunlardan en çok bilinenlerdir).

⁵ Doğu Karadeniz bölümündeki söz konusu 16 turizm merkezinden 11 tanesinin 1/25 000'lik Çevre Düzeni Plânı Turizm Bakanlığı tarafından İller Bankası'na yaptırıldığı halde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından bunlardan sadece ikisinin onaylanması, diğerlerinin onaylanmaması (Somuncu 1997), bakanlıklar arası bu görüş ayrılığına güzel bir örnektir.

yabancılar değil; o yöreyi bilen, o ekosistemi tanıyan, çevrenin dirençli ve kırılgan noktalarını uzun yılların tecrübesi ile kavramış insanlar olmalıdır. Karadeniz insanı da, tıpkı Alpler'deki gibi, bu işten geçimini sağladığı sürece çevresine sahip çıkacak, mevcut imkânların devamı için çaba sarfedecek, enerjisini ve gayretini doğayı sömüren ve tüketen şeklinde değil, sürdürülebilir etkinlikler çerçevesi içinde değerlendirecektir. Şayet hariçten müdahaleler olmaya devam eder, bölge halkı dışlanırsa bugün için büyük bir turizm potansiyeli arz eden dağlar ve yaylalarımız (sahillerimizde olduğu gibi) kısa zamanda betonlaşacak veya kirletilecektir. Geri dönüşü olmayan bu yol, daha başlangıç aşamasında fark edilmeli, gereken tedbirler derhal alınmalıdır. Alınması gereken bu tedbirlerden bazıları çeşitli kaynaklarda ayrıntılı olarak belirtilmiştir (bkz. Doğanay 2001, Doğaner 2001, Somuncu 1997, vd.). Bizim bunlara ekleyebileceğimiz iki öneri olacaktır. Bunlar;

-Karadeniz Dağları Avrupa'daki Alp dağları ile aynı dönemde oluşmuş ve yine aynı kuşakta yer almaktadırlar. Çeşitli kaynaklarda ve atlaslarda farklı yerel adları ile isimlendirilen bu dağlar turizm broşürlerinde "*Karadeniz Alpleri*" şeklinde yer almalı ve bu isimle sunulmalıdır. Bu durum, Alpler'e gitmiş veya sürekli gitmekte olanların dikkatlerini çekebilmek açısından faydalı olabileceği gibi, milyonlarca Avrupalı turist için hissî bir yakınlık ve ziyaret isteğinin doğmasına yol açacaktır.

-Yerel halk mutlaka işin içinde olmalıdır. Çünkü bölgenin ekolojik ortamını en iyi onlar bilmektedir. Dışarıdan gelenler günübirlik düşüncelerle çevre konusunda daha fazla tahripkâr olabilirler. Oysa orada doğup büyüyenler, yani gidecek başka yeri olmayanlar çevrelerine daha bilinçli sahip çıkacaklar, geçimlerinin yaşadıkları yerden olduğunun şuuruna vararak daha duyarlı ve üretken olacaklardır.

-Dağlar ve yaylalarımızda turizm olgusu bilinçli gelişmemektedir. Bunun ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir turizm için pilot sahalar seçilmeli (Turizm Bakanlığı 1992:151), buralarda örnek modeller geliştirilmeli ve bunlar uygulanmalıdır. Herhangi bir yerde yeni bir uygulamaya geçilmeden önce dünyadaki benzer örnekler mutlaka dikkatle incelenmeli, onların olumlu tarafları alınarak kısa zamanda daha fazla mesafe katetmenin yolları aranmalıdır. Bununla ilgili bir örnek aşağıda verilmiştir.

3. Karşılaştırmalı bir örnek; Königssee (Berchtesgaden-Almanya) ve Abant gölü (Türkiye)

Turizmde gerek sürdürülebilirlik, gerekse dağlık bölgelerin potansiyelinin değerlendirilmesi aşamasında konunun daha iyi anlaşılması ancak yerinde yapılan araştırmalar ve dünyada başarılı olmuş örneklerin iyi incelenmesi ile mümkündür. Aşağıda iki ülkeden iki önemli göl örnek olarak ele alınmıştır. Her iki göl de kendi çaplarında ait oldukları ülkelerin en gözde dağlık mekânlarının en gözde göllerinin başında gelmektedir. Burada bizim dikkat çekmeye çalıştığımız husus (yukarıda anlatılanlar doğrultusunda) sürdürülebilirliğin Batı Avrupa'da özellikle Alpler bölgesinde nasıl algılandığı ve uygulandığı, bizde nasıl algılanıp uygulandığı (ya da uygulanmadığı) dır. Bu tür örneklerin verilmesinden amaç, turizmde deneme yanılma yoluyla vakit geçirmeden ve çevre daha fazla tahrip olmadan nelerin yapılabileceği veya yapılması gerektiği hususunda kamuoyunu aydınlatmaktır.

a. Königssee ve çevresi (Berchtesgaden Millî Parkı, Almanya)

Dünyanın en temiz göllerinden birisi olarak kabul edilen Königssee Almanya'nın SE köşesinde Berchtesgaden şehri yakınlarında ve aynı adı taşıyan millî parkın içinde yer almaktadır (Foto 1,2,3). 8 km uzunluğunda ve en geniş yeri 1,2 km eninde olan göl yaklaşık 5 km² alan kaplamaktadır. En derin yeri 190 m olan göl üzerinde her biri 93 kişi taşıyabilen, 20 adet elektrikli bot çalışmakta, bunlar gölün bir ucundan diğerine turist taşımaktadırlar. Üzerinde ve çevresinde mevcut veya sonradan oluşturulmuş sayısız çekicilikleriyle büyük bir potansiyele sahip olan göl, günde ortalama 10 000 kişinin yaz ve kış ziyaret ettiği Almanya'nın ve Alpler'in önemli bir turizm merkezidir.

Foto 1: Almanya'nın SW köşesinde yer alan Königssee'nin genel görünümü

Königssee ve çevresindeki çekicilikler Tablo-2'de gösterilmiştir. Bölgenin böylesine yoğun, buna karşılık dünyanın en temiz sahalarından birisi olarak ün yapmasının temelinde mükemmel bir plânlama anlayışı vardır. Bu plânlamanın esasları şunlardır:

- Öncelikle bölge (1978 yılında) millî park alanı haline getirilmiş, yerinden yönetilen ve her türlü gelişmeye anında cevap verebilen özerk bir idarî yapıya kavuşturulmuştur.

- Yaz ve kış turizmine yönelik olarak ayrı ayrı plânlama yapılmış, sonra bunlar birleştirilerek iyi bir ulaşım altyapısı ile desteklenmiştir. Ör. Turistler otomobilleri ile gölün kıyısına yaklaşamamakta, belli bir mesafede park etmekte, buradan göl kıyısına yürüyerek gitmektedirler. 500 m'lik bu yürüyüş mesafesi aynı zamanda turistik alış-veriş yapılan dükkânların ve lokantaların bulunduğu sahadır. Göl içinde turist gezdiren tekneler herhangi bir mazot sızıntısı ihtimaline karşı akü ile çalıştırılmaktadırlar. Otel, motel ve yazlık evler otopark çevresinde (göle belli bir uzaklıkta) yer almakta, gölün su toplama havzasına sokulmamaktadırlar. Manzara seyir yerlerine çıkan turist otobüsleri elektrikli olup çevrede egzoz gazı çıkarabilecek herhangi bir araç çalıştırılmamaktadır. Yazın yaylalar, kışın kayak sahaları haline gelmekte, buralara çıkış da teleferik sistemi ile sağlanmaktadır.

Tablo-2: Königssee çevresinde yer alan yaz ve kış turizm etkinlikleri

Yaz turizmi etkinlikleri	Kış turizmi etkinlikleri
Göl kıyısında geleneksel evleri ziyaret Temiz göl ortamı Gölde sandalla gezinti Gölde tekne turları Doğal ormanlar içinde yürüyüşler Yaban hayatı ve ekolojik ortamı keşif Uzun doğa yürüyüşleri Bisiklet parkurları Rafting Yamaç paraşütü Golf sahaları ve tenis kortları Yayla hayatı (çobanlar ve süt sığırları arasında gezinti) Çim kayağı	Dağlar üzerinde kayak Kışın buz tutan göl üzerinde kayak – kros Buz pateni Buz üzerinde bowling Kızakla kayma Patenli kızakla kayma (bob / bobsleigh) Atlı kızaklarla seyahat
Her mevsim yapılabilen etkinlikler	
Yerel halk kültürlerini tanıma, festivallere katılım Yemek kültürü, yerel tat ve lezzetler Teleferik ve telesiyajlarla yükseklerle çıkma Dağcılık ve mağaracılık Manzara seyir yerleri Klasik Bavyera evlerinde konaklama	

- Yöre halkı işin içine baş aktör olarak yerleştirilmiş, sürdürülebilirliğin sorumluluğu onlara verilmiştir. Turizm sayesinde halkın ve çalışanların refah düzeyi yükseldikçe koruma ve çevre bilinci daha da artmış, bu sayede bölge dünyanın en önemli turizm merkezlerinden birisi olmuştur.

Foto 2: Königssee çevresinde geleneksel mimari ve trafiğin olmadığı alanda gezinti

Foto 3: Königssee, tamamen kar suları ile beslenmekte olup, Alpler'in ve dünyanın en temiz göllerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

b. Abant gölü ve çevresi (Abant Gölü Tabiat Parkı, Türkiye)

Karadeniz Dağları'nın sahip olduğu turizm potansiyelinin değerlendirilmesi açısından örnek olarak ele aldığımız yer Abant gölü ve çevresidir. Abant gölünün seçilmesinin nedeni, burasının Türkiye'nin en gözde turizm mekânlarından birisi olması ve buna bağlı olarak çok yoğun bir şekilde ziyaret edilmesidir. Abant gölünün turistik kullanım şekli Türkiye'nin diğer benzer bölgelerinin turistik kullanım şeklini de etkileyeceğinden, buradaki olumlu veya olumsuz gelişmelerin çok iyi bilinmesi ve takip edilmesi gerekmektedir.

Abant gölü Ankara-İstanbul karayolu üzerinde Bolu Dağı geçidinin 25 km güneyinde yer almaktadır. Gölün turistik çekiciliğine bağlı olarak hemen kıyısına, su toplama havzası içine önce devlet tarafından (TURBAN Oteli), daha sonra da özel sektör tarafından oteller ve gazinolar inşa edilmiştir. Hiçbir ulaşım plânlaması yapılmadan gölün çevresi karayolu ile çevrilmiş ve her türlü araç girişine izin verilmiştir. Ziyaretçilerin gelişigüzel ve kurlsız davranışları sonucu göl çevresi piknik alanı ve bunun doğal bir sonucu olan çöplüğe dönüşmüş durumdadır (*Foto 4*). Gölün giriş kısmının sol tarafında yer alan ve yerel ürünlerin satıldığı basit bir alış veriş merkezi, havadan geçirilmiş ve gölü çevreleyen elektrik hatları, yayalar, bisikletliler, faytonlar, atlılar ve motorlu araçların ortak olarak kullandığı asfalt kaplama yoluyla (*Foto 5*) Abant gölü sürdürülebilir turistik kullanım açısından son derece kötü bir örnek oluşturmaktadır.

Yurtdışındaki benzer alanların (ör. Königssee'de olduğu gibi) nasıl bir kullanıma sahip olduğunu bilmeyen ilgililer için Abant gölü bir kriter teşkil etmekte, buradaki yanlış kullanım şekli yerli turizmci ve ziyaretçiler arasında sanki ideali buymuş gibi bir izlenim oluşturmaktadır. Bu durum Türkiye'nin diğer benzer alanları için çok kötü bir

örnek oluşturmakta, yanlış bir kanaatin doğmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, Abant gölü ve çevresi bu kötü görünümünden bir an önce kurtarılmalı, hem dünyadaki benzerleri ile rekabet eder hale getirilmeli, hem de Türkiye'ye iyi bir örnek olarak sunulmalıdır.

Foto 4: Abant gölünün güney kıyısında piknik ve gezinti alanları

Foto 5: Abant gölü kenarında otomobiller, faytonlar, bisikletliler ve yayaların ortak kullandığı asfalt kaplama yol

Sonuç ve öneriler

Alpler turizmle kalkınmış, turizmden elde edilen gelir diğer sektörleri geliştirmiş, artan refah seviyesi doğal çevrenin son derece titiz ve akılcı bir şekilde daha bilinçli ve özenli korunmasına neden olmuş, bu durum turizm etkinlikleri ve gelirlerinin katlanarak artmasını sağlamıştır. Böylece turizm ve refah birbirini çoğaltan etki yapmış, doğa ile

insan arasında karşılıklı bir bağımlılık ortaya çıkmıştır. Bu bağımlılık Alpler'deki “sürdürülebilir turizm”in temelini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin dağlık alanlarının turizm potansiyelinin tam olarak ortaya konulabilmesi ve bunlardan en iyi şekilde faydalanılabilmesi için Alpler'deki örnekler iyi incelenmeli, bunların ülkemizdeki benzerlerinin (ör. Abant gölü gibi) önde gelenlerinde pilot bölge uygulamasına geçilmeli, burada oluşturulacak en iyi kullanım şekilleri diğer sahalara için hedef gösterilmelidir⁶. Aksi takdirde Trabzon-Uzungöl'de olduğu gibi (Yazıcı 1997, Akkan 1993) halk arasında turizm bilinci gelişene kadar çevre turistik özelliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalacak, böyle bir gelişme dağlık bölgelerimizin turizm potansiyelinin daha başlangıç safhasındayken sona ermesi anlamına gelecektir.

Kaynaklar

- AKKAN, E. (vd.) (1993) “Uzungöl”, **A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı: 2**, Ankara, (251–262).
- AKOVA, İ. (1995) “Akarsu Turizmi”, **Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:30**, İstanbul, (393–408).
- DOĞANAY, H. (2001) **Türkiye Turizm Coğrafyası**, Çizgi Kitabevi, Konya.
- DOĞANER, S. (1991) “Türkiye'nin Dağlık Alanlarında Kış turizmini Etkileyen Coğrafi Etmenler”, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, **Coğrafya Dergisi, Sayı:5**, İstanbul, (19–44).
- DOĞANER, S. (2001) **Türkiye Turizm Coğrafyası**, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- DOĞU, A.F. (vd.) (1993) “Kaçkar Dağlarında Buzul Şekilleri, Yaylalar ve Turizm”, **A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı:2**, Ankara, (157–184).
- DOĞU, A.F. (vd.) (1996) “Üçdörük (Verçenik) Dağında Buzul Şekilleri, Yaylalar ve Turizm”, **A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı:5**, Ankara, (29–52).
- DOĞU, A.F. (vd.) (1997) “Bulut-Altıparmak Dağlarında Buzul Şekilleri, Yaylalar ve Turizm”, **A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı:6**, Ankara, (63–91).
- ERİNÇ, S. (1944) **Doğu Karadeniz Dağlarında Glasiyal Morfoloji Araştırmaları**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul.
- ERİNÇ, S.-BİLGİN, T.-BENER, M. (1961) “İlgaz Üzerinde Periglasiyal Şekiller”, **İ.Ü. Coğrafya Enst. Dergisi, Sayı: 12**, İstanbul, (151–160).
- ERİNÇ, S.-BİLGİN, T.-BENER, M. (1961) “Abant Gölünün Menşei Hakkında”, **İ.Ü. Coğrafya Enst. Dergisi, Sayı: 12**, İstanbul, (184–187).
- GRÖTZBACH, E. (1984) “Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde Turizmin Mekânsal Yapısı ve Gelişmesi”, **Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:2**, İzmir, (198–209).
- KÖKSAL, A. (1988) “Karadeniz Bölgesi'nin Turizm Coğrafyası”, **Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri**, OMÜ, Eğitim Fakültesi Yay., Samsun, (69-75).
- OLALI, H. (1990) **Turizm Politikası ve Plânlaması**, İ.Ü. İşletme Fak., Yay. No:228, İstanbul.
- ÖZGÜÇ, N. (1998) **Turizm Coğrafyası**, Özellikler, Bölgeler, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- SOMUNCU, M. (1995) “Rize-Ayder Yaylasında Turizm”, **A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı:3**, Ankara, (255–274).
- SOMUNCU, M. (1997) “Doğu Karadeniz Bölümünde Yayla-Dağ Turizminin Bugünkü Yapısı, Sorunları ve Geleceği”, **A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı:6**, Ankara, (273–315).
- TURİZM BAKANLIĞI (1992) **Doğu Karadeniz Turizmi**, Konferans-Workshop, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi Genel Md. Yay., Ankara.
- UNESCO (1987) **Alp Bölgesi**, UNESCO'dan Görüş, 1987/2, Arkın Kitapevi Yay., İstanbul.

⁶ Karadeniz Bölgesi'nde dağ ve yayla turizminin sağlıklı gelişebilmesi için alınması gereken tedbirlerin bir kısmına Turizm Bakanlığı 1992:226-230'da yer verildiği için bunlar burada tekrar edilmeyecektir.

- UZUN, A. (1991) “*Karaca Mağarası*”, Atatürk DTYK **Coğrafya Araştırmaları**, Sayı:3, Ankara, (15–24).
- ÜLKER, İ. (1992) **Dağ Turizmi**, Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.
- YAZICI, H.-CİN, M. (1997) “*Uzungöl Turizm Merkezinde Coğrafi Gözlemler*”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı:32, İstanbul, (57–78).
- YAZICI, H. (2000) “*Alternatif Turizm Merkezlerine Tipik Bir Örnek: Zigana Yayla Tatil Köyü*”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı:35, İstanbul, (69–84).
- YILMAZ, C. (1994) “*Türkiye’de Turizmin Geliştirilmesi ve Turizm gelirlerinin Arttırılmasında Batı Avrupa’daki İşçilerimizden Faydalanma İmkânları*”, **1994 Turizm Yılı**, Türkiye kalkınma Bankası yay., Ankara, (328-342).
- YILMAZ, C. (2000) *Turizmin Gelişmesinde Jeomorfolojik Faktörlerin Engelleyici Rolü; Batı Karadeniz Bölümü, Sinop-İnebolu Arası Örneği*, OMÜ Fen Ed. Fak. Dergisi, **Coğrafya Serisi**, Sayı:1, Samsun, (155–170).
- ZAMAN, M. (2000) “*Doğu Karadeniz Bölümü Geleneksel Yayla Şenliklerine Tipik Bir Örnek: Kadirga-Otçular Şenlikleri*”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı:35, İstanbul, (277–298).

Önemli not: Sayfa sınırlaması nedeniyle daha fazla fotoğraf ve haritaya yer verilememiştir.